

WINNAAR VAN DE NOORSE BOEKHANDELSPRIJS

Roy Jacobsen

Wonderkinderen

de
RODE
Kamer

Roy Jacobsen

WONDERKINDEREN

Uit het Noors vertaald door Paula Stevens

[Uitgeverij De Rode Kamer | Haarlem](#)

1

Het begon ermee dat mijn moeder en ik onze flat gingen opknappen. Dat wil zeggen dat ik het onderste deel van de muur verfde, en aangezien ik nogal klein van stuk was, was dat een hele klus, terwijl zij op een keukenstoel stond en zich concentreerde op wat er onder het plafond moest gebeuren. In de praktijk duurde het maanden om één muur te verven. Maar op een avond kwam mevrouw Syversen langs, bekeek ons werk, vouwde haar armen over haar enorme boezem en vroeg:

‘Waarom probeer je niet eens een behangetje, Gerd?’

‘Behang?’

‘Ja, kom maar mee.’

We liepen met mevrouw Syversen mee die aan de overkant van de overloop woonde en bij wie ik nog nooit binnen was geweest, ook al waren we al jarenlang burens en woonde Anne-erit daar, een meisje van mijn leeftijd dat in een parallelklas zat, met haar twee kleine zusjes, een tweeling van zes naar wie vaak verwezen werd als mijn moeder iets op mij aan te merken had.

‘Neem een voorbeeld aan Reidun en Mona,’ klonk het dan. Of ze verwees naar Anne-Berit, die het volgens mevrouw Syversen leuker vond om binnen te blijven, bij haar bed en haar eten, dan buiten te spelen, op straat waar het leven één grote chaos was met zijn enorme voorraad bekistingshout en bouwblokken en dakpannen die overal tussen de flats lagen of op de met gras begroeide hellingen vol boomstronken en stammen en stromende beekjes en dicht struikgewas en onzichtbare modderpaadjes waar je vuurtjes kon stoken van teerpapier en bitumen en kapotte planken en je hutten kon bouwen van twee verdiepingen of meer, hutten waar beroemde veldslagen om werden geleverd door de grote en onoverwinnelijke jongens, bouwwerken die om niks konden worden gesloopt en die de volgende dag weer moesten worden opgebouwd, altijd door anderen dan degenen die ze hadden afgebroken. De mensen die bouwen zijn nooit dezelfde als zij die slopen, en dat vermeld ik omdat ik zelf een van de bouwers was, ook al was ik klein en heb ik menige traan vergoten als ik onze kastelen in puin aantrof. Er werd gesproken over represailles en gruwelijke wraak, maar de vandalen hadden niets te verliezen behalve hun humeur en hun brede grijns; daar was al een tweedeling te bespeuren, tussen hen die iets te verliezen hadden en degenen bij wie dat niet het geval was en die ook niet van plan waren het ooit zover te laten komen. En die wereld was niets voor Anne-Berit en haar zusjes, die bouwden niet en braken niet af, die zaten rond de keukentafel en aten een avondboterham, de hele dag door voor mijn gevoel, en nu zat

meneer Syversen er ook, hij troonde aan het hoofd van de tafel in zijn nethemd; zijn bretels hingen op zijn indrukwekkende bulldozerdijen die over de fragiele stoelzitting puilden.

Aan de wanden van de woonkamer van de familie Syversen zagen we voor het eerst het grootbloemige behang dat in de loop van de jaren zestig Noorse arbeidersstulpjes zou veranderen in tropische mini-jungles, met tussen de lianen smalle, door ranke messing beugels ondersteunde teakhouten boekenplanken en een bruin-beige-wit gestreepte hoekbank, verlicht door onzichtbare lampjes die als fonkelende hemellichamen onder de planken waren gemonteerd. Ik zag de wat koele, afwezige blik in mijn moeders ogen, een meisjesachtig enthousiasme dat, zo wist ik, drie, vier seconden kon duren om vervolgens over te gaan in haar gebruikelijke angstvalligheid die weer zou uitmonden in een realistische grondhouding: 'Nee, dat kunnen wij ons niet veroorloven. Dat kunnen wij niet doen.' Of: 'Dat is niks voor ons' et cetera. Er waren in die tijd heel veel dingen die 'niks voor ons' waren, voor mijn moeder en mij, aangezien ze maar halve dagen werkte in de schoenenwinkel op Vaterland, zodat ze thuis kon zijn als ik uit school kwam. Daarom was ze ook niet in staat om 'de jongen op vakantie te sturen', zoals ze dat elke keer als het voorjaar naderde verwoordde; alsof ik ergens naartoe gestuurd wilde worden, ik wilde thuis zijn, bij mijn moeder, ook 's zomers: veel mensen in ons buurtje bleven 's zomers thuis, ook al deed iedereen alsof dat niet zo was, of anders beweerden ze wel dat ze geen enkele behoefte aan vakantie hadden.

'Is dat niet vreselijk kostbaar?' vroeg ze, een woord dat ze alleen gebruikt als er andere mensen bij zijn: onder vier ogen zeggen we gewoon duur als dat van toepassing is.

'Nee hoor,' zei mevrouw Syversen, die op Zweedse damesbladen geabonneerd was - in tegenstelling tot mijn moeder die alleen Noorse las. Ze pakte een stapeltje van die bladen van een plank in het tropische regenwoud en zocht een reportage uit Malmö op terwijl ze in één moeite door naar meneer Syversen in de keuken riep dat hij moest komen om de bonnetjes aan Gerd te laten zien.

Ik keek naar de grote man die 'ja, ja' bromde en die een en al bereidwilligheid was toen hij naar de teakhouten stellage waggelde en een laasje uittrok waarin niet veel meer paste dan een ansichtkaart terwijl ik die merkwaardige geur van een volwassen, hardwerkende man in mijn neus voelde prikkelen en ik dacht wat ik altijd dacht als deze reusachtige man te dicht bij me kwam, in het portiek of de hobbyruimte - dat het misschien toch niet zo erg was dat ik geen vader had, ook al was meneer Syversen goeiig en ongevaarlijk en maakte hij altijd vriendelijke opmerkingen over onderwerpen die mij niet interesseerden. Het was duidelijk dat

zijn vrouw verantwoordelijk was voor de geslaagde opvoeding van de drie meisjes die nog steeds in de keuken met grote, zwijgende bewegingen zaten te kauwen terwijl ze steelse blikken in onze richting wierpen.

Het interessante was dat mijn moeder deze bonnetjes niet met haar gebruikelijke dooddoeners van tafel kon vegen: het behang was namelijk niet erg ‘kostbaar’ en het was ook niet in Zweden gekocht, maar in de ijzer- en verfhandel in het winkelcentrum van Årvoll, naast de bank, Agda’s Manufacturen en Myklebust, waar we ons eten kochten als we om de een of andere reden niet onze boodschappen deden bij Lier op de Travervei of bij Omar Hansen in de Refstad allé, en waar mijn moeder tot vorig jaar een vrieskist had gehuurd, tot die te duur werd of tot we beseften dat we niet wisten wat we ermee aan moesten; dit was het jaar van de Berlijnse Muur, van president Kennedy en het was waarschijnlijk vooral het tijdperk van Joeri Gagarin, de Rus die een hele wereld versted deed staan door levend terug te keren uit een zekere dood. Overigens was het ook de tijd dat een Jaguar Mark ii 49.300 Noorse kronen kostte, een weetje dat ik hier niet alleen als curiositeit vermeld, maar ook omdat ik die prijs en de auto ooit op een autotentoonstelling op de renbaan van Bjerke heb gezien en nooit meer heb kunnen vergeten, misschien vanwege het feit dat ik wist dat we een borg van 3200 kronen voor onze flat hadden betaald, wat betekende dat de Jaguar evenveel waard was als zestien flats, met andere woorden, een heel woonblok. En een systeem dat een auto gelijkstelt aan het thuisfront van 76 springlevende mensen van alle leeftijden, zoals die bijvoorbeeld in Blok 3 woonden - dat is het soort informatie dat, als je een kind bent, bij je naar binnen dendert als een goederentrein en dat je daarna niet zomaar kunt loslaten; denk eens aan alle luchtjes, elk gezin heeft zijn eigen geur die het van alle andere gezinnen onderscheidt, denk aan alle gezichten en stemmen, het ongestemde koor van het flatgebouw, kijk eens naar hun lichamen, hun kleren en hun bewegingen als ze met opgerolde hemdsmouwen zitten te eten en ruzie te maken of te lachen of janken of hun kop te houden en tweeëndertig keer aan elke kant te kauwen. Wat kan een Jaguar daar tegenover stellen? Een pistool in het handschoenenvakje? In het gunstigste geval. Ik heb veel aan die auto gedacht, te veel waarschijnlijk, hij was flessengroen.

‘Maar daar komt de lijm natuurlijk nog wel bij,’ ging mevrouw Syversen verder, alsof ze plotseling vond dat dit te gemakkelijk ging.

‘Nee hoor,’ werd ze onderbroken door meneer Syversen, die nu opeens Frank bleek te heten.

‘Waar heb je het over, Frank?’ zei mevrouw Syversen namelijk bits. Ze pakte hem de bonnetjes af en begon die met een kritische blik te bestuderen door een pikzwarte, zeshoekige bril die ze met veel moeite had kunnen vinden tussen de lichtblauwe

porseleinen poppetjes en de ovale tinnen asbakken die alle planken bevolkten waar volgens mij boeken hadden moeten staan - hadden ze geen boeken in dit huis? Frank haalde onverschillig zijn schouders op, glimlachte tegen mijn moeder, legde een loodzware knuist op mijn kortgeknipte hoofd en zei:

‘Zo, Finn, dus jij bent de baas in huis?’

Een opmerking die denk ik werd ingegeven door het feit dat ik groene verf op mijn gezicht en vingers en in mijn haar had en dat het er waarschijnlijk uitzag alsof ik me als een kerel inspande om onze twee levens op de rails te houden.

‘Ja, hij is zo flink,’ zei mijn moeder met een barstje in haar stembanden. ‘Ik zou niet weten wat ik zonder hem moest.’

Wat een zin was die ik erg graag hoorde, want er was in die tijd niet veel voor nodig om mijn moeder van haar stuk te brengen, ook al woonden we in een huis van gewapend beton met zwaluwnesten op zolder en burens die rustig op hun balkonnetjes koffie zaten te drinken of die urenlang met hun hoofd onder een motorkap stonden; ik kon beter lezen en schrijven dan de meeste kinderen en ze kreeg keurig elke veertien dagen haar loon uitbetaald, ja, ook al gebeurde er hier eigenlijk nooit iets, het was alsof we voortdurend werden omringd door gevaren waar we godzijdank op het nippertje aan ontsnapten, voor zolang het duurde, om met mijn moeder te spreken, want wat niet gebeurt, daar leer je ook niks van.

‘Weet je, ik ben niet zo sterk meer,’ mompelde ze als er iets aan de hand was en dan verwees ze - ook al vroeg ik er nooit naar en zei zij er nooit iets over - naar haar scheiding die haar blijkbaar had overvallen als een steenlawine en die slechts de inleiding was geweest tot de rest van een serie korte hoofdstukken in een soort eeuwigdurende ellende. Want al was dit de tijd van Joeri Gagarin, het was absoluut niet de tijd van de echtscheidingen, dit was de tijd van het huwelijk en al een jaar na de scheiding ging hij ook nog eens van ons heen, zoals mijn moeder het noemde, door een arbeidsongeval. Mijn vader, omgekomen tijdens een ongeluk met een kraan op de scheepswerf van Akers Mek. Ik herinner me noch hem, noch de scheiding of het ongeluk, maar mijn moeder herinnert het zich voor ons allebei, ook al weet ik dus nooit iets concreets uit haar te krijgen, bijvoorbeeld hoe hij eruitzag of wat hij graag of niet graag deed in zijn vrije tijd, als hij die al had, waar hij vandaan kwam of waar ze het over hadden in de gelukkige jaren die ze naar ik aanneem moeten hebben gehad terwijl ze op mij wachtten; ik mag zelfs haar foto’s niet zien, het is met andere woorden een tijd die we achter ons hebben gelaten.

In het kielzog van die twee ongelukken volgde er nog een, die iets met een weduwepensioen te maken had; voordat hij naar beneden donderde had mijn vader namelijk kans gezien te hertrouwen en nog een kind te maken - een meisje van wie

we niet eens de naam wisten - zodat er dus ergens nog een weduwe was, die nu het geld opstreek dat mijn moeder en ik hadden horen te krijgen en die dat verbraste aan de toto, taxi's en permanentjes.

‘Nou, ik snap niet waar die zijn gebleven,’ zei mevrouw Syversen gelaten terwijl ze met de bonnetjes van het behang zonder de lijm wapperde. Maar nu kon mijn moeder in elk geval de zaak afronden met haar simpele: ‘Ja, ja, we zullen er eens over nadenken.’ Ze zond een laatste glimlach naar de meisjes die zwijgend naar ons terugstaarden, met open monden en drie grote melksnorren.

‘Bedankt dat we even mochten komen kijken, het is echt prachtig.’

2

De volgende dag waren we al in het winkelcentrum van Årvoll om naar behang te kijken. En dat is tamelijk opzienbarend, want mijn moeder wordt niet alleen omringd door gevaren, ze heeft ook veel tijd nodig om na te denken; de groene verf waar we net ons geld aan hadden verspild was bijvoorbeeld geen ondoordachte gril geweest, maar het resultaat van moeizaam denkwerk dat sinds vorig jaar kerst had plaatsgevonden, toen we voor koffie en taart waren uitgenodigd bij een ouder echtpaar op de begane grond waar alle wanden een andere kleur hadden dan de onze en die ze zelf bleken te hebben geverfd, met een kwast.

Een andere keer was ze binnen geweest bij een vriendje van mij dat Essi heette, toen ze me daar kwam ophalen. Zijn vader had de deur naar het kleinste slaapkamertje van de woonkamer naar de hal verplaatst, zodat Essi's grote zus, die zestien was, vanuit de hal een eigen ingang had. En het was alsof al die waarnemingen - gecombineerd met het feit dat de winkel waarin we stonden een sfeer uitwasemde van toekomst, mogelijkheden en vernieuwing; ja, tussen de blikken verf en de blauwe stofjassen heersten een properheid en een optimisme die zelfs een berg hadden kunnen verplaatsen - nu op hun plek vielen en er maar één conclusie mogelijk was: 'Tja,' zei mijn moeder. 'Dan moeten we misschien toch maar een huurder nemen. Er zit niks anders op.'

Ik keek verbaasd naar haar op, we hadden het hier namelijk vaker over gehad en hadden volgens mij ook een soort afspraak gemaakt dat we geen huurder zouden nemen, hoe slecht we er financieel ook voor stonden, want dat betekende dat ik mijn kamer, waar ik erg aan gehecht was, op zou moeten geven en bij haar zou moeten slapen.

'Ik kan wel in de woonkamer slapen,' zei ze nog voordat ik mijn mond open had kunnen doen.

Daarom kochten we die middag niet alleen behang en lijm, maar stelden we ook een advertentie op die in ARBEIDERBLADET moest verschijnen, onder het kopje 'huurder gezocht'. Er werd weer contact opgenomen met het grote mannetjesdier Frank; zou Frank, die overdag een bulldozer bestuurde op de nieuwe bouwplaatsen verderop in Groruddalen, in de avonduren de deur van onze kleinste slaapkamer naar de hal willen verplaatsen, zodat de huurder niet ons privéleven binnen hoefde te banjeren als hij of zij thuiskwam of wegging, of liever, dat wij ervan verschoond zouden blijven dat een wildvreemde heen en weer liep door onze vers behangen woonkamer?

We gingen met andere woorden een spannende tijd tegemoet. Het bleek dat Frank geen timmerman was om over naar huis te schrijven. Het was een enorme herrie tijdens het sloopproces en hij werkte bovendien in zijn nethemd, hij hijgde en zweette vreselijk en noemde op de eerste avond mijn moeder al ‘moppie’.

‘Wat vind jij, moppie, wil je deze deurlijsten weer gebruiken of zal ik nieuwe regelen?’

‘Hangt ervan af wat ze kosten,’ zei mijn moeder.

‘Voor jou niet veel, moppie, ik heb zo mijn connecties.’

Gelukkig vond mijn moeder het ook geen pretje om voortdurend moppie genoemd te worden. En mevrouw Syversen viel met geregelde tussenpozen binnen om te roepen dat het etenstijd was of om te melden dat de vuilniswagen laat was vandaag. Ik moet toegeven dat ik zelf ook goed opleette, want mijn moeder had lippenstift op en deed elke keer haar krulspelden uit voordat Frank kwam werken, ik had bijna geen tijd om buiten te spelen. Af en toe stuurde mevrouw Syversen ook haar oudste dochter, Anne-Berit, en dan stonden we samen te kijken naar de kolossale man die worstelde met grote deurpanelen en platen finer en die zwart haar op zijn schouders en rug had dat als overwinterende graspollen door de gaten van zijn verwassen nethemd piepte, dat meer op een visnet leek dan op een kledingstuk, en die tussen de bedrijven door op plagerige toon ‘Hamer!’, ‘Spijker!’, ‘Duimstok!’ kreunde, zodat wij zijn hulpjes konden zijn, wat geweldig was. Maar toen na een dikke week de deur eindelijk op zijn plek zat en de andere deuropening was dichtgemaakt, met nieuwe deurlijsten en de hele mikmak, en het op betalen aankwam, wilde Frank niks hebben.

‘Ben je gek,’ zei mijn moeder.

‘Maar misschien heb je een borrel voor me, moppie?’ vroeg hij zacht, alsof ze vanwege de geslaagde actie samen een geheim hadden. Het maakte niet uit dat mijn moeder stond te drentelen met een open portemonnee en twee, drie blauwe vijfjes tussen haar gelakte nagels hield alsof ze er genoeg had; hij hoefde er maar om te vragen, maar Frank was en bleef een gentleman, dus kreeg hij in plaats van geld twee glaasjes Blue Curaçao.

‘Op één been je kun je niet lopen.’

Maar toen waren we ook van hem af en kon het behangen beginnen.

Dat bleek geen probleem. Mijn moeder weer op een keukenstoel onder het plafond en ik beneden op de vloer. De muur waar we een hele week over gedaan hadden om hem te schilderen, was in de loop van één avond behangen. Daarna hadden we twee avonden nodig voor al het gepriegel rond de balkondeur en het grote raam van de woonkamer, en nog een avond voor de muur die grensde aan mijn kamer die nu

verhuurd zou worden. De verandering was voelbaar en tastbaar, die was explosief, oorverdovend. We waren weliswaar niet overgegaan tot de aanschaf van een jungle, mijn moeder wilde iets discreters, maar we bleven toch ruim binnen het botanische genre met kronkelende sierranden en bloemen, als goudbruin struikgewas in de herfst. En toen er de dag daarop al twee mensen kwamen om naar de kamer te kijken, was de zaak aan het rollen.

Nee, dat was ie niet.

Met beide mensen die kwamen kijken was iets mis. Daarna kwam er een derde, maar die vond dat er iets mis was met de kamer. Mijn moeder was een beetje uit het lood geslagen door deze tegenvallers. Was de huur te hoog? Of te laag? Eerder had ze het er al over gehad dat we misschien uit Årvoll moesten verhuizen, iets simpeliers moesten zoeken, misschien in de wijk Øvre Foss, waar ze eerder had gewoond met haar man, waar mensen nog tevreden waren met één kamer en een keuken. Maar vervolgens kwam er een brief met een hoekig handschrift van ene Ingrid Olaussen die drieëndertig jaar en alleenstaand was, zoals ze schreef en die de kamer graag komende vrijdag wilde bezichtigen, als dat schikte?

‘Ja, ja,’ zei mijn moeder.

Maar toen ik de volgende dag met Anne-Berit en Essi uit school kwam, was ze geheel onverwacht verdwenen.

Dat was me nog nooit overkomen.

Een dichte deur. Die niet opening toen ik aanbelde, steeds maar weer. Ik was behoorlijk van de kaart. Essi nam me mee naar zijn huis, waar zijn moeder, een van de weinige moeders op wie ik kon vertrouwen naast mijn eigen moeder, me troostte door te zeggen dat ze vast alleen maar boodschappen aan het doen was, dat zou ik straks wel zien; ik kon ondertussen hier mijn huiswerk maken, met Essi, die op zijn zachtst gezegd wel wat hulp kon gebruiken in zijn worsteling met de letters en hij was ook al geen ster in rekenen.

‘Jij bent zo flink, Finn.’

O ja, ik redde me wel, dat was een onderdeel van het contract tussen mijn moeder en mij, het delicate evenwicht in een gezin van twee mensen. Van Essi’s moeder kreeg ik boterhammen met cervelaatworst, wat ik normaal gesproken erg kan waarderen, maar nu kreeg ik geen hap door mijn keel; dat is zo vreemd, als je eenmaal een moeder hebt gehad, dan is het niet niks als ze verdwijnt. Ik zat naast Essi achter zijn bureautje met een potlood in mijn hand en voelde me een wees, ik kreeg geen letter op papier. Dit was helemaal niks voor haar. Nu was er al een uur voorbij, zo leek het althans, maar er waren nog geen veertien minuten verstreken. Pas toen er bijna twee uur voorbij waren, hoorden we buiten gerammel, wat de uitlaat

bleek te zijn van een aftandse vrachtwagen die probeerde achteruit het pad voor de flat op te rijden. Toen zag ik ook mijn moeder die in haar lange schoenenwinkelbloemetjesjurk uit de cabine sprong en naar de ingang holde. Op de wijnrode autoportieren stond met goudgerand schoonschrift STORSTEIN MEUBELS & INRICHTING geschreven. Een grote man in een overall klapte de zijkanten van de laadbak neer, er sprong nog een man uit en samen onthulden ze een sofa, een moderne slaapbank met beige, gele en bruine strepen, een sofa die mijn moeder dus had aangeschaft op de flinterdunne basis van een brief van ene Ingrid Olausen. Ze trokken hem van de laadbak en manoeuvreerden hem in de richting van de voordeur.

Tegen die tijd had ik mijn schooltas al op mijn rug en rende in volle vaart de trappen af, het grasveld over en weer de trappen op, achter het onhandelbare meubelstuk aan dat de twee vloekende mannen slechts met de grootste moeite naar tweehoog wisten te krijgen en de deur door die voor het eerst van mijn leven een eeuwigheid gesloten was geweest.

Binnen stond mijn moeder met een wanhopig, gespannen gezicht dat niet bepaald vrolijker werd toen ze mij in het oog kreeg, waarschijnlijk vanwege mijn ellendige toestand en ze begon zich meteen te verontschuldigen - het had zo lang geduurd in de winkel. Maar er zat weinig kracht in haar troost en toen ze een papier had ondertekend en de nieuwe bank tegen de wand van de kamer stond waar we voorheen geen meubel hadden staan, maar waar hij in wezen heel goed paste, moest ze er even op gaan liggen. Ik ook. Ik ging naast haar liggen en snoof haar geuren op en voelde haar armen om me heen terwijl ik meteen in slaap viel - viooltjes, haarlak, schoenleer en eau de cologne van 4711. Ik werd pas twee uur later wakker onder een plaid terwijl mijn moeder in de keuken eten aan het maken was, neuriënd, als altijd. Het werd vandaag geen echt avondeten, het werd gebakken eieren met spek, meer een soort avondboterham, maar daar kan eigenlijk geen ander eten tegenop. En tijdens de maaltijd legde ze me uit dat er iets bestond wat krediet heette, wat er kort samengevat op neerkwam dat je niet hoefde te sparen vóór je iets kocht, maar dat je dat achteraf kon doen, wat weer betekende dat we waarschijnlijk ook niet zo lang hoefden te wachten tot wij ook konden overgaan tot de aanschaf van zo'n boekenkast, om nog maar te zwijgen van een exemplaar van het televisietoestel dat langzaamaan de woningen om ons heen veroverde, zodat ik niet elke keer als er iets te missen viel naar Essi hoefde te rennen.

Dat waren natuurlijk aantrekkelijke vooruitzichten. Maar er was die avond iets aan haar wat me een beetje zorgen baarde, alsof er iets in haar gebroken was, iets wat haar stille, vertrouwde manier van doen had meegenomen en ik - die net een

traumatische ervaring achter de rug had - sliep die nacht niet zo goed als anders.

De volgende dag ging ik meteen uit school naar huis, en toen was ze op haar post, mijn moeder stond klaar om Ingrid Olaussen te ontvangen en begon mij meteen voor te bereiden met een rits vermaningen alsof we examen moesten doen, volkomen onnodig uiteraard, want als er iets was wat ik had begrepen, dan was het wel de ernst van de zaak.

‘Is er iets?’ vroeg ik.

‘Hoe bedoel je?’ zei ze en liep weg om zichzelf in de spiegel te bekijken, kwam terug en vroeg zuur: ‘Je gaat toch geen gekke dingen doen, hè?’

Ik begreep niet eens waar ze het over had. Een paar seconden later was ze weer zichzelf, ze keek schuin en vol medelijden op me neer en zei dat ze begreep dat dit niet gemakkelijk voor mij was, maar er was geen andere mogelijkheid, snapte ik dat?

Dat snapte ik.

We waren het eens.

Ingrid Olaussen verscheen een half uur na de afgesproken tijd en bleek te werken in de kapsalon op de Lofthusvei en zo zag ze er ook uit, als een twintigjarige, ook al was ze dus van mijn moeders leeftijd. Ze had hoog roestrood haar met daarbovenop een klein grijs hoedje, versierd met een parelrand van kleine zwarte druppels, het zag eruit alsof het hoedje hilde. Ze rookte bovendien filtersigaretten en niet alleen haar handschrift was hoekig, ze presteerde het namelijk te zeggen toen ze een blik op de kamer wierp: ‘Eenvoudige inrichting, ja. Dat had toch eigenlijk in de advertentie moeten staan?’

Ik wist niet wat dat betekende, maar mijn moeders gezicht doorliep drie, vier welbekende stadia voordat ze er uitflapte dat het gemakkelijk praten was voor iemand die geen idee had wat een advertentie in de krant kostte.

Na deze informatie nam Ingrid Olaussen alleen maar een lange trek van haar sigaret en keek om zich heen naar een asbak. Maar die werd haar niet aangeboden. Mijn moeder wilde nu namelijk de zaak afhandelen en zei dat we ons eerlijk gezegd hadden bedacht, we hadden de kamer zelf nodig.

‘Het spijt me dat u voor niets bent gekomen.’

Ze deed zelfs de voordeur voor haar open. Maar toen zag Ingrid Olaussen er opeens diep ongelukkig uit. Haar welgekapte hoofd zakte langzaam maar zeker op haar borst en haar lange slungelige lichaam begon te wankelen.

‘Allemachtig, voelt u zich niet goed?’

Mijn moeder pakte haar mouw beet en trok haar mee naar de woonkamer, zette haar op de nieuwe bank en vroeg of ze een glas water wilde hebben of een kopje koffie.

Toen gebeurde er iets nog onbegrijpelijkers. Ingrid Olaussen wilde graag een kop koffie hebben, o ja, maar voordat mijn moeder de ketel had kunnen pakken, vlocht ze haar lange slanke vingers in elkaar alsof ze twee eindjes touw aan elkaar wilde knopen en begon ze snel en staccato over haar werk te praten, over de veeleisende klanten, voor zover ik het begreep, die haar voortdurend op de nek zaten met alle mogelijke kritiek en over de neerbuigende eigenaar, maar ook over iets waardoor mijn moeder als een blad aan de boom omsloeg en me naar de slaapkamer joeg voordat ik begreep waar het over ging.

Door de deur heen hoorde ik praten en fanatiek gemompel en iets wat op huilen leek. Na een poosje klonk het alsof ze het ergens over eens werden, er klonk zelfs wat verweesd gelach. En toen mijn moeder eindelijk de deur opendeed, dacht ik dat ze boezemvriendinnen waren geworden. Maar het bleek dat Ingrid Olaussen alweer verdwenen was terwijl mijn moeder peinzender dan ooit aan het avondeten begon.

‘Komt ze hier niet wonen?’

‘Nee, dat kan ik je beloven,’ antwoordde ze. ‘Ze heeft geen cent te makken. En haar leven is een puinhoop. Ze heet ook geen Ingrid Olaussen ...’

Ik wilde vragen hoe mijn moeder dat allemaal wist. Of waarom een wildvreemde zó haar hart bij haar uitstortte. Maar in het halfuur dat ik in mijn kamer had gestaan was ik bekropen door een merkwaardig gevoel van onbehagen en het antwoord op beide vragen moest ofwel zijn dat mijn moeder haar van vroeger kende, of dat ze zichzelf in haar herkende. En ik wilde geen van beide bevestigd zien, concentreerde me in plaats daarvan op het eten, maar bleef toch zitten met een bijna tastbaar gevoel dat mijn moeder kanten had die ik niet goed kende - niet alleen het feit dat ze de dag ervoor plotseling verstek had laten gaan, daar was tenslotte een verklaring voor, een bank, maar ook dat een wildvreemde kon binnenstappen in onze vroeger zo duffe, maar nu veel te opgeknapte woning, instortte op de pasgekochte bank en al haar geheimen spuide, om vervolgens weer de deur uitgewerkt te worden: ik werd geconfronteerd met een raadsel dat niet alleen onoplosbaar was, maar dat vragen opriep die ik ook misschien wel niet beantwoord wilde hebben.

Ik bleef steeds naar haar zitten kijken, naar mijn nerveuze en bang-in-het-donkerige, maar doorgaans toch zo stabiele en onverwoestbare moeder, mijn rots op aarde en mijn olifant in de hemel, nu met een gezicht dat ik nauwelijks herkende.

3

Het huurdersproject werd gelukkig een paar weken in de wacht gezet, alsof mijn moeder bang was een nieuw mysterie aan de deur te krijgen. Maar we waren zoals gezegd een overeenkomst aangegaan om achteraf te sparen, dus konden we niets anders doen dan weer een advertentie in ARBEIDERBLADET te zetten, van vijftig øre per woord. Ze was nog steeds prikkelbaar en afwezig; ik kreeg het verkeerde beleg op mijn boterhammen, ze luisterde niet als ik iets vertelde en raakte de draad kwijt als ze 's avonds voorlas.

‘Jij kunt nu beter lezen dan ik,’ verdedigde ze zich toen ik protesteerde. Maar dáár had ik geen lezen voor geleerd, we hadden een stapel boeken die we samen zouden lezen, kinderboeken en Margit Söderholm en de Jalna-serie, een encyclopedie die *Heimskringla* heette, kapitein Marrayats Peter Simpel plus één boek van mijn vader, *De onbekende soldaat*, dat we nog niet hadden gelezen en dat we volgens mijn moeder ook niet van plan waren te lezen, allemaal in de slaapkamer in een doos gepropt in afwachting van de boekenkast die we op krediet zouden kopen zodra we die ellendige huurder wisten te strikken. En toen ze weer een keer niet luisterde kreeg ik plotseling het gevoel dat ik een ander was geworden. Het was geen duidelijk, concreet gevoel, maar toch hardnekkig genoeg om te vragen: ‘Tegen wie heb je het nu, tegen mij of tegen hem daar?’

Dat viel niet in goede aarde.

‘Wat bedoel je?’ zei ze geërgerd en stak een tirade af dat ze af en toe echt niks van mij begreep, iets waar ze het al een paar keer eerder over had gehad, misschien kwam het doordat ik een jongen was en ze dacht dat het met een dochter gemakkelijker geweest zou zijn.

‘Ik snap niet waar je het over hebt,’ zei ik chagrijnig en ik liep naar de kamer die nog steeds van mij was, ging op bed liggen om in mijn eentje te lezen, een Jukan-stripblad. Maar het ging zoals het altijd gaat met lezen-uit-protest, ik kon me niet concentreren, werd alleen nog maar bozer. Ik lag met mijn kleren aan op bed en vroeg me af hoelang een kleine jongen zou moeten liggen wachten tot zijn moeder haar verstand weer zou terugkrijgen en hem op het hart zou drukken dat alles nog bij het oude was, ondanks het feit dat Joeri Gagarin ons allemaal in de lucht geblazen had. Meestal duurde dat niet lang, niet bij ons thuis tenminste, maar voor het zover was viel ik ondanks mijn woede wonderlijk genoeg in slaap.

Ik ontdekte de volgende ochtend pas dat ze bij me was geweest, omdat ik in mijn pyjama onder het dekbed lag. Ik stond op, kleepte me aan en liep naar de keuken.

We ontbeten zoals altijd en lachten om de een of andere sukkel op de radio die woorden zei als bariton en Oe Thant. Maar ze had nog steeds iets irritants afwezig, waardoor we er niet in slaagden ons helemaal te verzoenen, dat voelde ik toen ik de deur aan de overkant van de gang hoorde, waarna ik mijn peau de pêche-jasje aantrok en mijn schooltas op mijn rug deed om samen met Anne-Berit naar school te slenteren.

Misschien was ik dus toch een ander geworden?

Anne-Berit was echter dezelfde. Ik ken geen mens die zó elke gelegenheid aangreep om zichzelf te zijn, mooi, zelfverzekerd en fantasieloos; er was geen spootje van haar reusachtige ouders in haar terug te vinden, ze verzoon nooit iets leuks om te doen en ze lachte nooit voor ze zeker wist dat er ook echt iets te lachen viel, en dat was in de regel niet het geval. Maar dat was deze ochtend allemaal prima, tot op zekere hoogte, want terwijl ik meestal degene ben die praat, zeiden we nu geen van beiden iets en de stilte werd allengs zo beklemmend dat ze vroeg: ‘Wat is er met jou aan de hand?’

Daar had ik nog steeds niet echt een antwoord op, dus liepen we gewoon verder over de grijze modderpaden van het Muselundenpark die volgens mijn moeder en mevrouw Syversen veel veiliger waren dan de trottoirs langs de Trondhjemsvei, ook al bivakkeerden hier zwervers op de helling boven de weg, in kleine, gammele hutjes die in de zwarte, bladerloze wildernis van de late herfst van alle kanten goed zichtbaar waren en die op wrakstukken van bloederige vliegcrampen leken. Er woonden een paar enge mannen, die we Geel, Rood en Blauw noemden, omdat Geel aan een ziekte leed die hem geel maakte, omdat Rood altijd een roodaangelopen gezicht had en Blauw zwart was als een zigeuner, die wij taters noemden. Je moest absoluut niet hun hutten binnengaan als ze je riepen, want dan zouden ze je in een vleesmolen gooien en je tot dunne, bruine soep vermalen en bouillonblokjes van je maken. Maar vandaag was dat geen probleem, ze lieten zich niet eens zien en daardoor gaven ze me ook niks om over te praten terwijl ik juist zin had om kwaad op iemand te worden.

‘Goh, wat ben jij saai,’ zei ik tegen Anne-Berit toen we het schoolplein opliepen. Daar antwoordde ze alleen maar op met: ‘Flapdrol.’ Dat was geen alledaagse uitspraak uit haar mond, ook al paste hij bij haar karakter, dus namen we afscheid als vijanden, zij op weg naar haar meisjesklas, ik naar de gemengde klas die in het leven was geroepen om vast te stellen of jongens en meisjes naast elkaar konden zitten en toch iets konden leren.

Het was fijn om in de gemengde klas te zitten, al gingen de mooiste meisjes naar de meisjesklas, het is immers vaak zo dat hoe beter je mensen leert kennen, hoe meer

fouten je ziet. Maar hier kon ik mijn blik laten rusten op het vlamvend zwarte haar van Tanja, die ik nog steeds erg mysterieus vond omdat ze nooit iets zei en vragen beantwoordde met een stemvolume dat zelfs juf Henriksen niet meer probeerde op te schroeven. Maar ze draaide zich elke keer dat ik iets zei wel om en wierp me glimlachjes toe die maakten dat ik eigenlijk niet meer verder hoefde te leven; er werd gezegd dat ze bij de Roma hoorde en dat ze in een circuswagen bij de botanische tuin in Tøyen woonde. Dat maakte de zaak er niet eenvoudiger op, want wat is er nou verleidelijker dan een volk dat met gitaren de hele aardbol rondreist en steelt en draaimolens laat draaien?

Daarom was het nu al zover dat ik vooral mijn vinger opstak om ervoor te zorgen dat Tanja zich omdraaide, iets wat ik vandaag ook probeerde, bovendien wilde ik af van al die bagger die nog steeds door mijn hoofd spookte. Maar in plaats van de blits te maken met een grappige opmerking ontdekte ik te laat dat ik deze keer mijn huiswerk niet had gemaakt en barstte ik uit in een vreselijke en onbegrijpelijke huilbui. Toen ik eenmaal begonnen was, kon ik er ook niet meer mee ophouden, ik lag als een clown met mijn hoofd op mijn tafeltje en jankte onbedaarlijk, me er merkwaardig genoeg toen al volkomen van bewust dat dit me duur zou komen te staan en dat maakte de zaak er ook al niet beter op.

‘Maar jongen toch, Finn, wat is er?’

‘Ik weet het niet!’ schreeuwde ik, naar waarheid, overigens een antwoord waar ik best tevreden over was, want stel dat ik de waarheid eruit had geflapt: ‘Er is iets met mijn moeder!’

De juf trok me mee naar de gang en wist me zover te kalmeren dat ik begreep wat ze zei: ze wilde me met een brief naar huis sturen om zich ervan te vergewissen dat alles in orde was. Maar daar protesteerde ik zo fel tegen - met een nieuwe stroom tranen - dat ze weer moest wachten tot ik me vermand had terwijl ik met mijn rug langs de muur naar beneden zakte en naar de verlaten gang staarde die als twee druppels water op de gang van een ziekenhuis leek waar alle kinderen geruisloos lachen en de doden al vleugels hebben gekregen, tot juf Henriksen, met wie ik normaal gesproken een goede relatie had, plotseling vroeg: ‘Heb je iets gezien?’

Ik schrok op.

‘Wat gezien?’

‘Nee, nee, ik dacht alleen dat je misschien iets zou kunnen hebben ... gezien.’

‘Wát gezien?’ riep ik terwijl de afgrond onder mij nog gapender werd, want nu was niet alleen mijn moeder afwezig en anders geworden, misschien was ik me er bovendien al van bewust geweest en had ik het allemaal kunnen voorzien. ‘Ik heb geen bal gezien!’ brulde ik.

‘Rustig maar, Finn,’ zei juf Henriksen, nu niet meer zo troostend, eerder vrij lusteloos. En plotseling kwamen er herinneringen in me boven, of woorden; mijn moeder en ik verzamelden woorden, lachten erom en vonden ze mooi of stom of overbodig, woorden die zo werkelijk waren dat je ze kon aanraken, woorden zoals: beton, uitlaatgassen, bezem, benzine, leer, schoenleer ... Ik zakte weg in een blauwe droom; ik wilde op mijn nieuwe sleetje sleeën en ik huilde en zeurde tot mijn moeder mijn hand vastpakte en me hardhandig meetrok naar de sleehelling die vanaf de Trondhjemsvei naar de akkers liep; die helling was nu echter niet meer een kronkelende rivier van helder glas, maar een bruin modderspoor, als van een gestolde bloedneus in een kapotgeslagen gezicht.

‘Snap je het nou!’ riep ze zodat het in mijn oren schetterde. ‘De winter is voorbij! Het is lente!’

‘Zullen we weer naar binnen gaan?’ vroeg juf Henriksen.

Ik keek op.

‘Ja,’ zei ik. Ik stond op en probeerde eruit te zien alsof we in de afgelopen minuten een overeenkomst hadden gesloten dat er eigenlijk helemaal niks was gebeurd.

Maar het nieuws van mijn huilbui drong natuurlijk door tot het schoolplein en toen we naar huis liepen was Anne-Berits glimlach niet mis te verstaan. Geel en Blauw waren nu wakker - Rood was nergens te bekennen - en ze zaten voor hun hutten uit blinkende blikjes te drinken en riepen naar ons dat we op bezoek moesten komen, zodat Blauw ons zijn eekhoorn kon laten zien, iets waardoor Anne-Berit met een raar giecheltje dubbelklapte.

‘Moordenaars!’ riep ik zo hard ik kon. Blauw stond op en bracht de Hitlergroet en brulde iets wat we niet verstonden omdat we de heuvel naar de jeugdherberg op renden alsof ons leven ervan afhing en we deden het pas kalmer aan toen we voorbij de tennisbaan waren, waar ik een paar van mijn vrienden een vuurtje zag stoken en ik vroeg of Anne-Berit mee wilde doen.

Ze bleef staan, keek me aan en zei dat haar moeder het niet fijn vond als haar kleren naar rook stonken en al helemaal niet naar teerpapier, dat ik al genoeg blubber aan mijn laarzen had en nog wat van dat soort flauwekul, abnormaal praatziek voor haar doen, dus ik dacht dat ze mijn hele huilbui vergeten was.

Maar later die avond hoorde ik dat er werd aangebeld en dat mevrouw Syversen binnenkwam en een fluisterend gesprek met mijn moeder voerde, die meteen daarna met haar armen over elkaar in de nieuwe deuropening kwam staan en me bekeek alsof ik een vreemde was terwijl ik weer op bed lag en probeerde te lezen.

‘Waar ben jij eigenlijk overdag mee bezig?’ vroeg ze zo droog dat ik haar niet zo maar kon negeren. Maar heel veel anders kon ik ook niet doen, dus bleef ik in een Jukan-strip liggen staren, tot de situatie op een loopgravenoorlog begon te lijken - hād ik iets gezien?

Ook nu deed ze niet wat een moeder zou moeten doen om een verloren zoon binnen te halen, in plaats daarvan schudde ze melancholiek met haar krullen en liep weer naar de keuken. Maar ze liet de deuren wel openstaan, de extra deur die Frank erin had gezet en de deur van de woonkamer, zodat ik kon horen dat ze begon af te wassen, wat normaliter mijn taak was, een plicht waar ik niet onderuit kwam terwijl zij afdroogde en opruimde.

Ik smiet het stripblad weg, stond op, liep naar de keuken en duwde haar zachtjes weg van de afwasteil. Maar voor deze ene keer zwaaide en spetterde ik niet met de kwast, met als gevolg dat we daar als een bejaard uitgepraat echtpaar melkglazen, borden en vorken stonden af te wassen en te drogen tot we de grote gouden medaille zouden hebben verdiend voor de langste stilte die ooit in deze flat had geheerst.

Maar voor vandaag had ik genoeg gejangt, voelde ik, dus hield ik mijn gezicht in de plooi tot ik merkte dat ik nu verdorie bijna moest lachen. Op dat moment smiet ik de kwast in het vieze water zodat het in haar gezicht spatte. Ze stoof met een woedende kreet achteruit, maar beheerste zich toen, bleef somber en als een vreemde staan met één hand op haar heup en de andere voor haar ogen, plofte daarna neer op de dichtstbijzijnde keukenstoel en zei met een apathisch gezicht terwijl het zeepsop uit haar haren stroomde: ‘Je hebt een zus.’

‘Wat?’

‘Een halfzus.’

Daar wist ik niet veel op te zeggen. Ik wist immers van die zus, die daarginds ergens het weduwe- en wezenpensioen opstreek dat wij hadden moeten hebben. Maar toen viel het kwartje opeens.

‘De kapster?’

‘Ja.’

Ja, de kapster, Ingrid Olaussen die trouwens niet Ingrid Olaussen heette, was de moeder van het meisje dat Linda heette en zes jaar was, en ze had onze advertentie in de krant gezien omdat we zo dom waren geweest niet brieven onder nummer te gebruiken, maar onze eigen naam, maar ja, wie denkt daar verdorie nou aan.

‘Brieven onder nummer?’

De volgende inlichting kostte haar meer moeite. Mijn moeder moest zich eerst afdrogen. Dat deed ze in de badkamer, lang en omstandig terwijl ik op het voetenbankje, waar ik eigenlijk veel te groot voor was, bleef staan staren naar de

afwaskwast die ik in lange trage cirkels in het vale water ronddraaide tot ik duizelig werd. Ze kwam weer naar buiten en had haar make-up verwijderd die zo noodzakelijk was in de schoenenwinkel en zag er nu uit zoals ze er in het weekend altijd uitzag, als we alleen met z'n tweeën waren, dan was ze ook op haar mooist.

‘Maar ze kan niet voor haar zorgen,’ zei ze en zweeg. En ik moest weer op mijn voetstuk staan tobben en lijden en met de kwast zwaaien voor het vervolg kwam, want ik kon me er nog steeds niet toe zetten iets te vragen. Ze vertelde me heel langzaam en aarzelend, alsof ze een baby medicijnen toediende, dat Ingrid Olaussen niet alleen weduwe was, maar ook een drugsverslaafde, overigens de eerste keer dat ik dat woord hoorde, ze was morfiniste, zo, zo.

‘En ik vertel je dit omdat ik weet dat je groot genoeg bent om het te begrijpen,’ zei mijn moeder, ‘als je er even over nadenkt.’

Maar ... ‘Komt ze hier wonen?’ Het begon eindelijk tot me door te dringen.

‘Dat heb je de hele tijd geweten!’ schreeuwde ik, woedend opeens. ‘We hebben alles opgeknapt en een aparte ingang gemaakt omdat zij hier komen wonen!’

‘Nee, nee,’ onderbrak ze me, nu pas op een manier die vertrouwen wekte en dat was hard nodig ook. ‘Ze kan niet voor het kind zorgen. Ik ben erachteraan geweest en ... ze wordt naar een weeshuis gestuurd als ze niet ...’

‘Dus zij komt hier wonen?’

Mijn moeder bewoog zich niet, maar toch leek het of ze knikte. ‘Nemen we géén huurder?’ dramde ik door, wanhopig.

‘Jawel ...’

‘We krijgen een huurder én een zusje?’

‘Mmm.’

‘Maar niet de kapster?’

‘Ze is geen kapster, Finn! Nee, ze wordt opgenomen voor een ontwenningsskuur, ik weet niet ...’

‘Dus de kapster komt hier niet wonen!’

‘Nee, zeg ik toch. Luister dan ook eens!’

Tien minuten later. Mijn moeder zit op de nieuwe bank met een kop Lipton-thee en ik in de fauteuil met een flesje Solo-sinas, ook al is het midden in de week. We hebben het nu beter dan we het de afgelopen tien minuten hebben gehad. We zitten op dezelfde golflengte. Een nieuwe golflengte, want ik ben nog steeds een ander, ben daar alleen iets meer aan gewend. Dat heeft te maken met mijn moeders plotselinge vertrouwelijkheid, want ook zij is een ander; we zijn twee vreemden die hier verstandig zitten te praten over hoe we een derde vreemde moeten opvangen, een

meisje van zes dat Linda heet en de dochter is van een kraandrijver die toevallig ook mijn vader was.

Ik snap dat dit geen gemakkelijke beslissing geweest kan zijn, mijn moeder die in ons vroegere leven nou niet bepaald scheutig was geweest met aardige opmerkingen over deze weduwe en haar kind, maar die nu duidelijk getroffen is door een onwrikbaar richtingsgevoel; solidariteit zullen sommigen het wel noemen, maar wij zijn niet van het aanstellerige type, wij kopen op krediet en zijn ondoorgrondelijk. En in de afgelopen twee weken heeft mijn moeder niet alleen de kosten uitgerekend, vertelt ze me nu, maar heeft ze zichzelf ook afgevraagd wat de mensen zouden zeggen als we haar níét in huis zouden nemen. En hoe zouden wij ons dan voelen? En hoe zou het meisje het krijgen in het weeshuis? Oftewel, zoals ik later in mijn leven zou begrijpen: was het niet veel beter om de weduwe te zijn die deed wat er gedaan moest worden, dan de weduwe die de handdoek in de ring wierp en wegrende van haar verantwoordelijkheden vanwege zoiets idioots als drugsmisbruik, wat nog haar eigen schuld was ook.

Het rook domweg naar een overwinning voor mijn moeder, op dat mens dat ervandoor was gegaan met haar kraandrijver en die er misschien ook indirect de oorzaak van was dat hij naar beneden was gevallen, de man die voor mijn moeder nog steeds zo'n pijnlijke herinnering was dat zijn foto's in een afgesloten lade moesten worden begraven.

Daardoor begon ik ook te piekeren over de vraag die nog niet beantwoord was, over het weduwe- en wezenpensioen.

'Nee, daar krijgen wij niks van te zien,' zei mijn moeder, duidelijk voorbereid, maar met een barstje in haar stem. 'Ik ben niet van plan haar te adopteren. En ...'

Maar daar wil ik het eigenlijk niet over hebben. Ik wil weten of mijn moeder door deze nieuwe taak eindelijk haar kans schoon heeft gezien om haar dochterwens te vervullen. Maar dan bedenk ik me en houd mijn mond, waarschijnlijk om ons nieuwe evenwicht niet te verstoren. Ik drink mijn Solo op en ga naar mijn kamer om huiswerk te maken, met de deuren open, zodat we elkaar kunnen horen: mijn moeders scharrelende geluiden in de woonkamer en de keuken, de radio met avondsonates en visserijberichten die betekenen dat het tegen bedtijd loopt. Ik kauw op mijn potlood en kijk naar de flat waar Essi woont, tuur naar het licht in zijn kamer dat op dit moment wordt uitgedaan, net als de lichten in de kamers van al mijn vrienden, Hansa en Roger, Greger en Vatten, het buurtje knijpt het ene na het andere oog dicht terwijl ik voor het rijtje Matchbox-autootjes op mijn vensterbank zit en om de een of andere reden uitkijk naar wat me twee weken geleden nog een ramp geleden zou hebben: een zusje, een klein zusje.